

157.

ЮНІ ДРУЗІ

Ч. 2 - 3

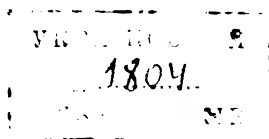
НА ЧУЖИНІ

1947

... І Юр у Львові задрижить
Від дзвонів і пісень,
І всьому світу возвістити
Про Твій воскресний день.
Преславна наша Україно!

Р. Купчинський «Великий День».

У Д Е Н Ї С В. Ю Р І Я

Усе чіткіше в час похмурий
В тяжкі знеможні ночі й дні
Святий ввижається нам Юрій
Із списом на коні.

Ось він летив... Борні хвилини...
Та досить сил у юнака,
І вже у голову змигну
Послала спис його рука.

Світліє день. Стихають бурі.
Земля всміхається сира.
І їде в славі гордий Юрій —
Звитяжець Правди і Добра.

М И Х А Й Л И К — С Е М И Л І Т О К

(Старокиївський переказ)

Князь Володимир Великий
»Ясне Сонечко«

Великому князеві Володимирові народився син, і благочесний митрополит охрестив його Михайлом. От росте він, та такий мудрий, відважний і хоробрий, що аж тивуни і князь дивуються. Знахарі, звідарі-мудреці, запрошені на княжий терем, пізнати дивну дитину, тільки головами покивали: »Це і єсть наречений прадавнім переказом. Здавніх-давен відомо було, що в княжому роді Рюриковичів прийде колись на світ хлопець і нарекуть його ім'ям покровителя столиці Архистратига Михайла. І буде він багатир славний і войовник, якого ще світ не бачив. Тільки, щоб слухалися його княни, тоді красунь Київ затьмить блиском славу Царгороду й

Риму. І доти не здобути ворогам Києва, доки стоятимуть у ньому Золоті Ворота і доки кияни держатимуться в єдності та шануватимуть свого князя. Доглядай жа, князю, Михайлика, майбутню славу Києва«.

За кілька років обляг Київ татарський хан з великою ордою. Татари люто перлися на вали, але даремно: поки Михайлик у городі, Києва їм не здобути! Бо й справді Михайлик-Семиліток такий герой-богатыр, якого ще й світ не бачив. Візьме, було, лука, націлиться, пустить тятиву, — і стріла калена летить просто в страву ханові, у миску. Ще й глузує з хана, картку напише: »Хоч би ти ще сім літ стояв, то нас не візьмеш, поки я в Києві« та й пошле стрілу.

Хан читає, лютиться-піниться, бачить, що непереливки. Орда гине від ратищ і стріл оборонців, кидається пошесть, гинуть верблюди... А над усе гнівить його той малий Михайлик - Семиліток. Коли б йому такий на зятя нагодився, то з ним можна б увесь світ звоювати! Хан погадав - подумав та й шле послів до Києва.

»Віддайте, — переказує, — мені Михайлика за зятя, а то, бачите, яка в мене сила, ще й підмога йде. Як віддасте по-доброму, то віступлю від облоги, а як ні, то, здобувши город, Михайлика все одно дістану, а вас, оборонців, виб'ю до ноги...«

Зійшлися кияни на віче. Михайлик каже: »Нічого нам боятися. Поки стоять Золоті Ворота, Києва нікому не здобути«. Але частина киян відійшла набік і радиться-змовляється: »Віддаймо його! Через одного має пропадати Київ? Приймемо те, що хан переказує.«

А Михайлик уже біля них. »Як віддасте мене, то — востанне бачите Золоті Ворота.« Тоді кияни далі: »Не слухати нам Семилітка...«

Скочив тоді Михайлик на коня, обернувся до змовників і ще раз промовив:

»Ой, кияни — кияни, панове-громада!

Погана ваша рада:

Якби ви Михайлика не віддавали,

Поки світ-сонця, вороги б Києва не дістали.«

Від'їхав до княжого терему, потішив зажуреного батька і взяв від нього Рюрикового меча. Перехристив його тричі й закричав: »Мечу, ти мій мечу, ти на татарове!«. Махнув ним на татарське військо, та й не стало по обидва боки ворогів. Ліворуч його — як вогнем спалило, праворуч — як соломуч виклав. Кияни тільки роти пороззявляли з дивування...

А Михайлик, сидючи на своєму богатырському, баскому коні звернувся до киян: »О, плем'я лукаве та невірне!« І, переїжджаючи через Золоті Ворота, схопив своїми дужими руками половину їх так, як береться сніп важеної пшениці, і поклав на ногу до одного стремена, а другу половину Золотих Воріт —

до другого стремена... Та тільки шлях закурився за ним... Поїхав, кажуть, у якісь далекі гори, а звідти у Царгород.

Гірко прийшлося покутувати киянам свою змову лукаву. Другого нападу татар вони не витримали: не було з ними героя-оборонця, Михайлика-Семилітка.

Татари вдерлися в Київ і знищили його до останку. Десятинна Володимирова церква своїми мурами покрила рештки оборонців. Отак, відплативши за смерть свого попереднього хана і орди, вигублених невидимою рукою Михайлика-Семилітка, татари пішли на захід.

У Києві zostалися тільки каліки та нечисленні втікачі, що поверталися з комишів. Вони часто збиралися на руїнах Золотих Воріт і, покутуючи найтяжчий гріх — зраду своєї влади, гірко плакали. На диво, вітер коливав ще уламком золотої бляхи, що її не встиг забрати з собою Михайлик-Семиліток. І той уламок бляхи додавав надії тим праведним киянам, які не хотіли видавати Михайлика татарам. Вони радісно вітали зацілілу пам'ятку: «О, Золоті Ворота! Стояти вам ще там, де ви стояли!» Тоді бляха сяла ясніше, мінилась в блиску заходячого сонця. А коли лихі кияни, що хотіли видати Михайлика татарам, сумнівалися, тоді золоту бляху меркло-темнішало від злих думок.

І зрозуміли недобитки-кияни, що це Михайлик-Семиліток дає про себе знати. Вони переказали і своїм нащадкам, що Михайлик живе десь далеко, в Царгороді. І стоїть перед ним глек води та лежить проскурка біла — більш нічого він не їсть... І Золоті Ворота стоять у Царгороді.

Михайлик-Семиліток чепає на той час, коли кияни і увесь народ український об'єднуються і слухатимуться своєї влади. Тоді він повернеться в Київ і поставить Золоті Ворота на давнє місце. І засяють вони таким блиском, як ніколи досі.

О, Золоті Ворота! Стояти вам ще там, де ви стояли!

В. І.

Руїни Золотих Воріт
(давніший вигляд)

ТРОЯНСЬКА ВІЙНА

На західньому побережжі Малої Азії, коло протоки Геллес-понт лежало в давнину (поверх 3 тисячі років тому) місто Троя, або Ілліон. Сьогодні від нього немає й сліду, але воно живе в пам'яті людства, дякуючи безсмертному, великому творові стародавнього поета-співця, Гомера. Цей твір щасливо зберігся і зветься він «Ілліяда». У ньому ми й читаємо про війну стародавньої Греції проти Трої.

Про причину троянської війни греки розповідали таке: Колись одружився король грецького краю Тессалії з богинею Тетидою, (греки вірили в багато богів і богинь, а також у те, що люди могли одружуватися з богинями). На весілля запросило молоде подружжя всіх богів, поминули тільки богиню гніву Іриду, щоб вона не накоїла під час весілля якого лиха. Ірида вирішила помститися і в час весільної забави, вночі, вкинула знадвору через вікно на залю золоте яблуко з написом: «для найкращої».

До яблука кинулися одночасно аж три богині: Гера (жінка найвищого бога Зевса), Афродита, (богиня краси), і Атена, (богиня мудрости й шляхетної війни). Кожна з них вважала себе найкращою і вважала, що яблуко призначене для неї. Між богинями виникла суперечка і вони звернулися до бога Зевса, щоб розсудив їх. Зевс не хотів давати присуду, бо між богинями була його жінка Гера, і він відіслав богинь до молодця Париса, що був сином Пріяма, короля міста Трої.

Кожна богиня розмовляла з Парисом і обіцяла йому велику нагороду, якщо їй признає золоте яблуко. Парис признав яблуко Афродиті за те, що вона обіцяла йому найкращу жінку на світі. Вона й допомогла Парисові викрасти найкращу жінку Олену, хоч вона була вже замужня за королем Спарти Менеласом.

Король Менелай вислав посольство в Трою до короля Пріяма, і домагався віддати його жінку. Одначе, Парис підкупив більшість членів королівської ради і ті вирішили, що не слід віддавати Олени. Через те, нібито, й почалася війна греків з троянцями.

Війна ця тяглася дуже довго (аж десять років) і закінчилася зруйнуванням Трої у 1184 р. перед Христом (за підрахунком александрійського вченого Ератостена).

В «Ілліяді» розповідається, як усе грецьке лицарство зібралось в похід проти Трої. Військо очолював Агамемнон, брат грецького короля Спарти, Менелая. Найвизначнішим і найхоробрішим грецьким лицарем був Ахілл. Його не брали навіть стріли. Коли Ахілл народився, мати, королева Тетиди, скупала його в чародійній купелі. Там, де тіло обмилося водою, до Ахілла не при-

ставали ніякі рани. Лише одне місце було незахищене, а саме — одна п'ята, за яку мати тримала його під час купання.

В останньому році війни дійшло до суперечки між вождем Агамемноном і Ахіллем за розподіл здобичі. Покривджений під час розподілу Ахілл вирішив не брати далі участі в боях, і відпочивав із своїми воїнами в шатрі.

З того часу почали перемагати троянці, що мали між собою теж дуже хороброго лицаря Гектора, сина короля Трої, Пріяма. Цей Гектор убив у бою найближчого Ахіллевого друга Патрокля. Коли Ахілл довідався про смерть побратима, розлючений кинувся в бій, переміг троянців і викликав Гектора на двобій, щоб помститися за смерть Патрокля.

Гектор прийняв двобій, як і слід лицареві, хоч сумнівався, чи повернеться з бою живим. Не звертав уваги на сльози й прохання дружини Андромахи, яка казала не виходити на нерівний двобій. Він попрощався з нею і з малим синком на мурах Трої. Плакала його мати, стара Гекуба, дружина короля Пріяма. Віщувала лихо і сестра Кассандра, що, з волі бога Аполлона, мала віщий дар і часто предсказувала загибель Трої та велику руїну. Але ніхто не вірив її пророцтвам, хоч вони й завжди збувалися.

Гектор, хоч довго й хоробро змагався у двобої, усе ж таки згинув від Ахіллевого меча, а тіло його Ахілл наказав для помсти прив'язати до хвоста коневі і волочити по полю.

Та всеж війна не припинялася. Кожного дня гинуло багато визначних лицарів — і греків і троянців. Згинув і Ахілл — найбільший лицар-герой стародавнього світу: його потрапила в п'яту отруєна стріла.

Вкінці греки здобули місто підступом, що його придумав дуже хитрий король острова Ітаки — Одиссей. За його порадою греки збудували великого дерев'яного коня і сховали в ньому кільканадцять найліпших лицарів, а все військо відплило за найближчий острівець, і там сховалося. Біля коня греки залишили одного воїна, який вдавав з себе ворога греків і радив увести коня у місто. Хоч троянський жрець Лякоон радив цього не робити, троянці ввели коня до міста. Вони не послушали остороги жерця, зневірившись у нього, бо прихильні грекам боги післали з моря великих вужів, які обмотали Лякоона разом з його двома синами й задушили. Вночі вийшли з коня грецькі лицарі, поруйнували міські брами і запалили будинки. Побачивши вогонь, наспіли й інші греки і здобули та зруйнували Трою, а її мешканців повбивали або забрали в неволю.

*

«Ілліяда», в якій оспівана війна за Трою, — це твір, якому немає рівного у світі. Не дивно, що його з захопленням читали

в старовину, з захопленням і подивом читають його й сьогодні.

Наша велика поетка Леся Українка знала твір Гомера вже малою дівчиною. Разом з братом вона захоплювалася постатями з «Ілліади», — особливо цікавила її постать віщої Кассандри.

Сучасний наш письменник, Юрій Косач, створив драматичну поему, в якій змальовує молоду ще Лесю в ролі Кассандри, а її брата Михайла в ролі Гектора, під час їхньої забави-гри. Цю цінну для нас змістом поему друкуємо сьогодні в нашому журналі.

П. І.

ЛЕСИНА ПРОВЕСНА

Дійові особи: Леся (14 років), Михайло, Кассандра. Діється в Колодяжному на Волині в 1884 — 85 рр.

I

В садку на трави впало квіття.
Снігові яблунь впали пелюстки
і тінь, немов печера попід віттям.
і над ставком, де лілії хисткі.
Вже вечір. Вже чабан отари
жене із лук. Співають сопілки,
мов лебеді поплили тихо хмари,
і за селом луна пісень гулких.
А тут, у хащі тихої садиби,
інакший світ: під дубом — Ілліон,
тут мури замку, там — затоки глиби.
дукавий ворог, зрада і полон.
Кассандра—Леся, Гектором—Михайло,
при боці меч, на кучерях — шолом:
ми Трої рідної займанцеві не даймо.
оборонім наш гордий Ілліон.
І Андромаха плаче: »Любий друже.
тебе благаю, не виходь у бій,
ми з ворогом змагатися не дужі,
не встоїмось ми в лютій боротьбі...«

МИХАЙЛО-ГЕКТОР

Великий сором, Андромахо,
втійти із поля чести й слави.
не лицар той — марний невдаха.
хто кидає полки й батави.
Пощо квиління це тужливе?
Свою дорогу знає воїн:
зустріти ворога сміливо
і полягти в нерівнім бою.

ЛЕСЯ-КАССАНДРА

О, горе, горе славній Трої
о, горе нам! Я бачу, бачу:
палає місто, в лютім бою
побиті воїни, і крячуть
над ними круки... Горе, горе!
Кругом неволя і руїна

і під ярмом важким покори
схиляється уся країна...

МИХАЙЛО-ГЕКТОР

Мовчи, Кассандро! Для хоробрих
одне є гасло в час тривоги,
єдине гасло в час недобрий:
це боротьба до перемоги!
Твоїм не вірю віщуванням,
ось вірний меч — суворе право...

ЛЕСЯ-КАССАНДРА

Година Трої це остання...

МИХАЙЛО-ГЕКТОР

Або година чести й слави!..

З сестрою брат розвагу кожний вечір
в садку знаходять і слова бадьорі
проказують із Ілліади. Хто ж, до речі,
не знав цих слів дзвінких?..

II

А зорі

вже мерехтять понад ланами
і борами лицарської Волині;
дрімає Лесин дім за білими бузками,
на ганку деревлянім ходять тіні...
І до вікна приятелька весняна
з трояндами, що шепотілись з тінню,
підходить яблуня — немов знайома
давня

і губить квітів тихе мерехтіння...

ЛЕСЯ-КАССАНДРА

(відчинила вікно в сад)

Мій край козацький — чи не Троя.
колись могутня, вольна, славна,
упавши у нерівнім бою,
в ярмі ячить, у брані здавна?
І все замовкло. Всі забули
колишню волю, славу, гордість

ярмо на шию одягнули,
живуть в неволі і погорді.
І степом тим, де пишна злива
цвіла прапорів малинових,
тепер лунає лиш тужлива
покори пісня, рабський стогін.
О, як хотіла б я надхненно
лицарський панцер одягнути,
мій спалахнув би меч вогненний
в руці, що кричею закута,
Мій прапор кликав би відважних,
мій прапор — світлість перемоги,
полки повів би в бій звитяжний...
Коня мені! Дзвінкх остротів!...
Смішні ці мрії... Бог суворий
не юнака мені дав долю,
не лицаря талан бадьорий,
а стать дівочу, тиху й кволу...

III

Ізтім одмигнвся сад цей тихий —
це не волинська ніч сумирна:
гремлять вали, люте вихор
над муром постать непокірна...

КАССАНДРА

Мене ти знаєш, дівчино химерна...

ЛЕСЯ

Кассандро!...

КАССАНДРА

Так. Це я віщунка лиха й зрад.
Цих віщувань не слухав город
древній,
моїх пророцтв не слухав ні порад.

ЛЕСЯ

Проте, був Гектор...

КАССАНДРА

Що ж, героїв чини
вітчизни не спасли. І мужній Гек-
тор впав
і всі лягли, хто щастя батьківщини
над власне щастя прагнув. Подолав
неситий ворог Трою. І не встане
з руїн вона...

ЛЕСЯ

Ох, це важкий полон!

КАССАНДРА

Така покара Трої громадянам.
від лінощів загинув Ілліон,
від чвар, байдужості й розладдя.
Народ троянський сам себе згубив,
не вмів здавити зради і безладдя,
не став у лави він, в годину боротьби.
А ти, моя мрійлива сестро, долі
своїє не клени, не нарікай... Дарма!
Хіба одні лиш юнаки мечем неволі
рубають пута?... Вір мені — тюрма

і не від кричі може розвалитись...

ЛЕСЯ

Від чого ж ще, скажи мені!.. Життя
своє віддати я готова, щоб добитись
моєї країні вольного буття...

КАССАНДРА

Поетове палке й могутнє слово
заступить зброю лицаря нераз,
поета пісня, горда, вольна мова
народ очистить від важких образ.
Мене послухай, сестро: арфа

Амфіона

каміння здвигнула, щоб у добу війни
високий мур це місто безборонне
чудесно оточив. Ось так і ти —
візьми

ралець від мене — арфу злото-
струнну,
і грай у час нещадний, в лютий час
облог.
щоб, як мур високий, щоб, як вал
бурунний.
народ до чину встав, до змагу й пе-
ремог!

То грай же, сестро; куй крицеве
слово.
нехай воно оновить Богом даний
край.

Пісня вогнелунна із рабів — героїв
сотворить нездоланних. Ось, бери —
співай!...

ЛЕСЯ

(сама)

Кассандро, де ти?... Вже пішла,
немає...
Привиддя це, чи сон?... Не знаю я
сама...

Та там, далеко, наче арфа грас...
щораз дзвінкіше, як на бій сурма.
Душа моя співає може?... Знов без-
краєм
ширше і дзвенить, мов води на весні,
на крилах пісні це душа ширше.
слова яскріють, промені ясні...
Пера мені! У слові я, мов в криці
свободу вирізблю, ралець давнішнім
снам

надію в безнадії палко я прикличу.
та ж це не осін — молода весна!...
(Осяюється сад, сипле яблуня ме-
рехтіючий цвіт і пісня Лесина, пі-
сня дзвінка, як воля, музика воль-
ного краю — дзвенить усе голо-
сніше, як води на провесні).

Юрій Косач

Л. Глібов

» ЧИТАЙТЕ, ЗГАДУЙТЕ МЕНЕ... «

(в 120-річчя з дня народження Леоніда Глібова)

Хто з вас, юнаки, не читав ще досі байок Леоніда Глібова? Немає сумніву — читали всі.

Коли не згадувати Шевченкового «Кобзаря», то байки Глібова, поруч «Ліса Микити» І. Франка — найчисленніша кількістю видань українська книжка. Та й не тільки окремими книжками появлялися вони й появляються. Байки Глібова друкуються безперервно в шкільних читанках, усяких збірниках, журналах. І читають та знають їх усі: діти, юнаки, молодь, старші.

В чому ж загадка великої популярності нашого найвидатнішого досі байкаря? Власне ж, у його байках, у їхній красі, майстерній формі, гарній мові, а, головне, у їхній життєвій правді. В постатях різних звірів, чи й предметів та в їхній вдачі й діях письменник змальовує не кого іншого, а людей з усіми хибами, і саме про них «ясну правду чеше». Та тільки ж не насміхається він з людей і не судить їх, а, мов добрий батько, показує «як в світі треба жити і стерегтись, чого не слід робити».

В байках Глібова панівні ті правди-чесноти й ті ідеї, які завжди полонювали й полонять шляхетні душі, зокрема ж надихані вони глибокою любов'ю до України і взагалі до всього рідного.

І, власне, велика морально-ідейна цінність байок Глібова, попри їхню мистецьку вартість і є причиною того тривкого місця в українській літературі, яке вони займають.

Цього року, в березні місяці минуло 120 років з дня народження нашого байкаря. Ці роковини хай пригадають нам також і його слова про байку та, одночасно, його до нас побажання:

«Здається — байка просто бреше,
А справді — ясну правду чеше,
Нікого в світі не мине...
Читайте, згадуйте мене».

Ішов Панас із города додому
З сокирою і мішком;
Вертатись довелось самому,
Прямуючи ліском.
Іде Панас, не розглядає,
Міркуючи про щось
(Міркує той, хто нужду знає), —
Аж чує — кличе хтось:
»Гов, дядьку! — хтось гукнув бли-
зенько.

Оглянувся: »А хто там, — каже, —
де?»

— Це я — озвалось тихенько
Деревце молоде, —
Як вгледіло я вас, так аж зраділо.

— А що тобі? — пита Панас.

— Є дільце, дядечку, до вас.

— Кажі, яке там діло.

Деревце почало казати,
Яке йому життя погане.
Що не росте воно, а в'яне.
Що ніде віти розпускати
Через оті дуби й осики.
Хоч пропади на віки.

А якби я само росло,
Я б не таке було:
Я б виросло високе та зелене.
Усі раділи б через мене:
Вівчарики і орачі
У холодочку тут лежали б.
І спали б уночі...
Зробіте ласку, дядечку, велику.
Не жалуйте дерев старих,
Возьміть та вирубайте їх, —
Я дякуватиму до віку!
Достав Панас сокиру та брусек.
Налагодивсь — і полягли дерев'я...
Пропав лісок
Знічів'я!
Тепер само собі стоїть
Деревце молоденьке,
Сміється, шелестить
(Раденьке, що дурненьке!)
День, два — не вспіло погулять.
Вже й лихо стало докучати:
То сонечко пече, то вітер його пхас.
А іноді буває
Морока і з дощем.

Раз якось хмара наступила,
Схопилась буря і зломила
Деревце бідне з корінцем,
— Бач, божевільне, так і треба.
От тобі й виросло до неба, —
Озвалася Сова,
— Сама, дурненька голова,
Мовляв, біду собі купила —
Талан занапастила.

Гай, гай! Росло б і розрослося,
І виросло б, набралось сили,
І хоч самому б жити довелось,
Біди б не склалось... Світе милий!
Нам лишенько через таких,
Та й жалко їх.

*

Моторнії сини й онуки!
Читайте байку — для науки.

Леонід Глібів

ЖАБА І ВІЛ

Раз Жаба вилізла на берег поди-
виться
Та й трошечки на сонечку по-
гріється.

Побачила Вола

Та й каже подрузі тихенько
(Вигадлива була!) :

»Який здоровий, моя ненько!

Ну що, сестрице, як надмусь,

То й я така зроблюсь?

От будуть жаби дивуватися!»

»І, де вже, сестро, нам рівняться!»

Казать їй друга почала.

А та не слуха.., дметься... дметься...

»Що сестро, як тобі здається,
Побільшала хоч трохи я?»

»Та ні, голубонько моя!»

»Ну, а теперечки? Дивися!»

»Та годі, сестро, схаменися!»

Не слуха Жаба, дметься гірш.

Все думає, що стане більш.

Та й що, дурна, собі зробила?

З натуги луснула — та й одубіла.

Такі і в світі жаби є,

Прощайте, ніде правди діти;

А по мені — найліпше жити.

Як милосердний Бог дає.

Леонід Глібів

ЛЕВ ДІДУГАН

Лев — дідуган на світі довго жив;
Багато лиха наробив;
На старість підтоптався. нема вже
тії сили.

Що при здоров'ї мав:
І ноги трусяться, і очі помутніли, —
Зовсім нікчемний став;
Лежить, одкинув хвіст і смерті
дожидас.

А ще ричить і зозла позирає.
Неначе хоче настрашити.
Минулися вже тії роки.

Що розпирали боки. —
Тепер усяк йому віддачить норовить.
Колись він скрізь страшив, тепер
у верболозі.

Як той горох, мовляли, при дорозі.
Хіба не схоче хто, той тільки не
скупбе.

Кабан кликом під боки стусоне,
Жаднюга Вовк рвоне його зубами.
Бугай товче рогами;
На що вже Зайчик-стрибунець —
І той урве хоч хвостика кінець.

А капосній Лисиці
Аж весело креснуть його по пиці.
Недужий лиходій і стогне, і хар-
чить...

Аж бачить — і Осел біжить,
Щоб і собі хоч раз його вбрикнути;
Лев голову підняв, силкується гук-
нути:

»Ой, де ж ти, смерть моя!
Закрий мені навіки очі,
Щоб вже не бачив я
Зневаги тяжкої дурної поторочі.
І справді тяжко, що й казати!
От до чого силенний Лев дожився...
Бодай би був не народився,
Як так життя своє кінчать!

Хоч соромно, а можна прирівняти
І деяких людей
До тих звірей.
Не треба людям забувати;
Хто вік по-божому прожив,
Ніколи зла і кривди не чинив.
Того до смерти будуть поважати
І добрим словом поминати.

Леонід Глібів

ГОЛУБИ

(Санскритська байка)

На березі ріки Годаваре стояло морвове дерево з широким розлогим гіллям. Коли надходила ніч, багато птахів прилітало ночувати в затишних вітах дерева.

Про це довідався хитрий пташник і одного вечора наставив сіті і розсипав довкола дерева на принаду риж.

Якраз летіла зграя голубів із своїм провідником, голубом Чітра-Гріва. Голуби радісно спустилися на землю і почали їсти риж, та Чітра-Гріва сказав:

Стережіться! Подумайте хвилиночку, чи тут немає якої засідки. Звідки тут взявся риж, коли ніде близько не живе людина?

Голуби послушали осторогу провідника і покинули їсти. Але риж так спокушав, що один голуб відіззався:

»Ми можемо всюди підозрівати засідку, де б ми не находили їжу, всеж їсти мусимо. Кому все і завжди виглядає підозрілим, той завжди голодний і нещасливий«.

І голуби, не думаючи, знову злетіли на риж, почали завзято їсти і всі попали в сіті пташника. З розпачу накинулись на голуба, який намовив їх їсти риж, але Чітра-Гріва спинив їх і сказав:

»Даремно нарікаєте — це безуспішне! Краще подумаймо про рятунок. Я раджу всім напружити сили й піднятися вгору разом з сітями. Слабі речі, з'єднані разом, можуть стати сильними. І слона можна зв'язати соломою, коли з неї сплести шнур«.

Голуби напружили всі свої сили, знялися вгору разом з сітями й полетіли далеко в поле, де жила їхня приятелька Гіраняка — стара мудра миша. Вона перегризла сіті й визволила голубів.

МІЙ ЗЛОЧИН

(скорочено)

1.

Власне надійшла весна, один із перших гарних, теплих днів. Перший раз по довгій зимовій неволі в тісних хатах ми, сільські хлопці, могли побігати собі свobodно. Ми вибігли на сіножать, що ще була гола й сіра від скиненої недавно зимової перини. Тільки десь-не-десь проколювалася із землі свіжа зелень.

Над нами здвигалося темно-синє склепіння неба, всміхалося сонце, а на далеких вершках Карпат блискотіли ще здорові снігові шапки, мов іскристі діамантові корони. Та їх краса не зворушувала нас надто дуже, бо ми почували кожної хвилини холодний зимовий подув, що йшов від них униз до сходу сонця.

Та все те не всилі було попсувати нашу весняну радість. Ми ходили, скакали й підскакували й бігали довкола, й відвідували всіх наших знайомих: старого, могучого дуба на краю лісу, що то по його кріпких конарах ми літом лазили навзаводи з вивірками; високу похилену березу із жалібно навислими тоненькими гілками, що ми їх звичайно надужували за гойданку на велику гризоту пана лісничого; тихі криниці в лісовій гущавині, де ми, позасідавши за грубими яворами та в'язами, нераз придивлялися вечорами лисам, борсукам та диким кабанам, що сюди приходили пити; і, вкінці, глибокі, чисті млинівки, де ми щонеділі з гаками чатували на щупаків, а коли припекло сонце, з криком і реготом освіжувалися в чистій, холодній воді.

Тепер, щоправда, довкола було досить голо й сумно; та й у воді, що вліті густо-часто оживлювалася плюскотом щупаків і громадами червонооких плотиць, які, звичайно, плавали цілими купами під проводом одної найбільшої, тепер було тихо. Та ми, проте, щокрок заглядали цікаво в воду, під кожний прут, під кожний зів'ялий лопух, у кожний корч, чи не задушився де який наш знайомий щупак під льодом, або чи пані видра не була ласкава зробити нашим риbam відвідин.

— Псс! Псс! — засичали нараз два чи три хлопці, що йшли передо мною, схилилися до землі й поповзли тихо наперед, намагаючися обступити довкола один корч.

— А там що таке? Що там таке? — запитав я поневолі також шепотом.

— Птах! Птах! Не бачиш його?

— Де він? Де?

— Ось тут у корчі. Лови! Ми ще такого не видали. Не літає мабуть, лиш бігає.

Поки ще хлопці обступили корч, я пішов просто до середини корча, обережно розгорнув густі гіллячки й побачив справді невеличкого пташка, що сховався в торішній траві. Не знаю, чи був він ослаблений, чи переляканий, досить, що побачивши мене над собою, не полетів і не побіг, і я в цій хвилині мав його в руці. Всі хлопці позбігалися, аби побачити мого бранця.

— А, який гарний!

— Такого пташка я ще не бачив ніколи!

— Гляньте лише на його очі!

— А його пір'ячко!

Це був маленький болотяний пташок, який в нашій підгірській околиці показується дуже рідко. Пір'я на ньому було попелясто-сіре з легеньким перловим полиском, дзьобик тоненький.

2.

Я приніс його на подвір'я. Він сидів спокійно в моїй долоні і не пручався. Я чув його м'яке пір'ячко й його тепле тіло.

— А смачне мусить бути його м'ясо! — стрілила мені нараз думка в голову.

— А що, якби його зарізати й дати спекти?

— Пусти, його! Пусти його! — шепче щось, мов добрий янгол, у моїм нутрі. — Аджеж бачиш він такий маленький. Навіть заходу не варто, щоб його пекти.

— Ет, що там! — скликнула дитяча впертість і в найближчій хвилині я відкрутив головку малому, гарному пташкові. Він затріпав раз, чи два своїми тоненькими ніжками, з шийки виплило дві чи три крапельки крові, і малого гарного пташка не стало. В моїй долоні лежав холодний бездушний труп.

І нараз зломила, розвіялася вся моя впертість, моя завзятість, моє самолюбство. Я почув виразно, що я оце зробив щось безглузде, огидливе, що я допустився безсердечного вбивства, навалив на себе провину, якої не відпокутую й не відмолю ніколи. Адже я знівечив зовсім безцільно таке гарне, невинне життя! Ось тут на вільнім, божім світі, перед лицем цього ясного, теплого, весняного сонця, я видав і сповнив жорстокий, нічим не мотивований засуд на смерть. Тепер я почув зовсім ясно й виразно, що це вбивство було зовсім безцільне. Аджеж цього бідного трупика я не можу ані обскувати, ані їсти. Ні, я не мав сили навіть ще раз поглянути на нього. Я випустив неживого пташка з руки й засоромлений, стурбований, пригноблений і змішаний

побіг геть геть від нього, щоб не бачити його, щоб затерти в душі навіть споминку про нього. Мені дуже хотілося плакати, але я не міг; щось немов кліщами стискало мою душу й вона не могла в сльозах вилити свого болю. Маленький, гарний пташок лежав у моїй душі, я поніс його з собою й мені здавалося завжди, що він глядить з тихою резигнацією, *) потакує головою й шепче:

— Ах, я це знав, що пропаде моя весна, що неволя буде разом і моя смерть!

У м'якому, вразливому дитячому серці не довго тривали ці турботи. По двох-трьох днях я вже забув пташка й його нещасну долю. Забув, бачилось, назавсиди. Вражіння могого злочину залягло десь у темнім куті моєї душі й звільна його приспали, прикрили й погребли інші вражіння, інші спомини.

А проте воно не завмерло. Минуло цілих двадцять літ; і коли на мене звалився перший, великий удар нещасливої долі, коли я молодий, з серцем повним жаги, бажання жити й любити, посеред чудового літа сох і в'янув у тюрмі й мусів почувати, як розбивалися мої надії, як без милосердя толочено, розтоптувано, нівечено та руйновано все те, що я вважав найдорожчим скарбом моєї душі, тоді серед тривожної, безсонної ночі явився мені той маленький, гарний пташок, шпигнули мене в саме серце його сумні, повні тихої резигнації оченята, прошептали мені його повільні рухи ті несамовито страшні слова:

— Ах, моя весна пропала! Я в неволі! Знаю, вже, знаю, чим то скінчиться!

І від тоді я не можу позбутися того спомину. Він затрує мені кожну хвилину щастя, розбиває мою силу й відвагу в нещастю. Він мучить мое сумління грижею й мені здається, що все дурне, безцільне, жорстоке й погане, що я тільки коли зробив у своїм життю, скристалізувалося в конкретний образ оцього малого, невинно замордованого пташка, щоб тим докучливіше мучити мене. Тихими ночами я чую, як той пташок тихо-тихо стукає дзьобиком у шибу й я прокидаюся зі сну. А в хвилинах тривоги й розпуки, коли лютий біль запускає кігті в мое серце й грозить ось-ось зломити силу моєї волі, мені здається, що я сам той маленький, слабосильний пташок. Я чую, що якась уперта, завзята й нерозумна сила держить мене в жмені, показує мені привиди свободи й щастя та може в найближчій хвилині без причини й цілі скрутити мені голову.

*) Резигнація — зречення.

ЩЕРБАТЕНЬКИЙ

Щербатенький — це було ім'я молодого, куцохвостого зайчика. Назву цю мав він через те, що одно вухо було в нього поторгане, щербате. А як воно сталося, про те й розкажемо.

Щербатенький жив при своїй мамі, куцохвостій Муці, серед буйної трави буйної Мокравини. Там мали вони затишне гніздечко, в якому й виростав Щербатенький під опікою дбайливої мами на дужого зайця. Часто лишався сам і тоді мама давала йому все науку: »Приляж гладенько до землі і сиди тихо й не порушно, хочби й що діялося.« Слухняний зайчик спав у м'якому леговищі і, широко відкритими очима, дивився на світ. Одного разу у горі, над його головою лаялися голосно два лісові крадуни — сойка і червона білка, — а тут, майже перед самим його носиком, якась жовта пташка спіймала синього метелика. Чорний хрущик мандрував собі вгору по стебелинці трави, а відтак перейшов через гніздо, і далі став лізти по мордочці щербатенького. Він, одначе, ані не зорухнувся, не моргнув навіть. По хвилині почув якийсь дивний шелест недалеко в гущавині, але не чути було, щоб хтось ступав ногами.

Щербатенький прожив увесь свій вік на Мокравині (йому було три тижні), але такого ще не чув і дуже тим зацікавився. Справді, мама наказувала припасти до землі й не рухатися, але цього шелесту не було чого лякатися, бо ж ніхто не йшов.

Той легенький шелест просунувся близько нього, скрутив на право і, ніби віддалявся. Щербатенький знав, що робити, він уже не маленька дитина. Розуміє — треба довідатися, що воно таке. Підвів обережно своє кругле тіло на коротеньких лапках, підніс

голову—і далеко зиркнув. Ледве ворухнувся, шелест затих. Щербатенький не чув нічого, тож ступив один крок вперед, щоб краще побачити і раптом зустрівся віч-на-віч з величезним, чорним вужем.

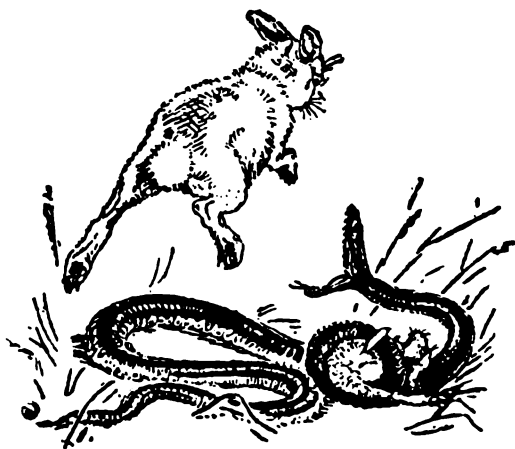
»Мамо!« — заверещав від страшного переляку, коли вуж скочив раптом до нього. Кинувся тікати своїми маленькими лапками, але вуж відразу вхопив його за вухо і почав обмотуватися довкруги зайчика, щоб його задушити в своїх обіймах і з'їсти на вечерю.

»Ма-мо, ма-мо!«, — кликав бідний Щербатенький, а крик його щораз слабшав. Ще хвилинка і був би замовк, якби не мама, що надбігла довгими скоками на рятунок. Це вже не та полохлива безрадна куцохвоста Муця, що всього боїться. Матірня любов додає їй відваги, крик дитини робить її героїною і нараз — гоп! — як не скочить вона на вужа, — дряп! — як не дряпне його пазу-

рями задніх лап, аж вуж в'ється з болю і сичить з гніву.

М-а-м-о! — слабенько голосить зайчик.

А мама ще раз і ще раз перескакує через вужа, і ще сильніше вдаряє пазурами. Нарешті злющий вуж випустив вухо зайчика та кинувся кусати зайчиху. Але тільки жменьку вовни вдалося вужеві зловити. А тим часом на його довгім, лускуватім тілі виступали щораз більші криваві ра-

ни від пазурів.

Щораз гірше було з вужем. Випнявся до останнього удару на зайчиху і тоді випустив із своїх обіймів зайченятко. Вискочив Щербатенький із страшних перстенів і став тікати в кущі переляканий та задиханий. Був цілий, тільки вухо було пощерблене зубами вужа.

А Муця й не думала далі боротися без потреби з ворогом. Побігла скоро в ліс, а маленький синочок біг услід за її сніжнобілим хвостиком, що показував йому дорогу в безпечне сховище.

Ернест Томпсон Сетон

ЕРНЕСТ ТОМПСОН СЕТОН

Пів року тому, в жовтні 1946 р., в Америці помер Ернест Томпсон Сетон — відомий письменник, маляр і дослідник природи.

Довгі роки свого життя провів він в американських преріях і пралісах. Жив, як американські індіани, серед природи, добуваючи поживу рибальством і ловецтвом. Пізнавав первісне життя індіан, знав дуже близько життя звірів і описав його у своїх чудових оповіданнях. Його книжка про життя звірів п. н. «Мої знайомі» (з його власними малюнками) відома в усьому світі і була перекладена також на українську мову.

Бажаючи виховати юнацтво й молодь в любові до природи, Е. Т. Сетон заклав у 1902 р. «Братерство березової кори», членами якої були «хлопці-лісовики». Ці хлопці жили на лоні природи, серед лісів, і там набиралися життєвої винахідливості, сприту, витривалості, відваги, фізичної й духової сили.

Коли англійський генерал Бейден Пауел заклав у Англії молодече товариство — організацію «Скаутінг», то багато дечого перейняв він саме від «Братерства березової кори». Скаутінг став загально-світовим товариством, а серед української молоді перші скаутіві гуртки постали в 1911 р. у Львові під назвою Пласт. (Пластуни — це були юні козацькі розвідники). І в українському Пласті дуже жива пам'ять про Е. Т. Сетона. Любов і пізнання природи, її краси й тайн, мандрівки й життя серед лісів, степів і гір — це також одне з завдань українських пластунів.

Вшановуючи пам'ять духового батька Скаутінгу, а з цим і нашого Пласту, містимо сьогодні уривок з його книжки «Мої знайомі».

ЯКИЙ ЦЕ ЗНАК?

На першій сторінці нашого журналу, поруч наголовка, бачимо наш національно-державний герб, переплетений трипелюстковою лілеєю. Лілея — це пластунська відзнака. Три пелюстки лілєї означають три головні обов'язки пластуна:

1. Люби Бога і Україну.
2. Помагай другим.
3. Повинуйся пластовим законам і властям.

Лілея, сплетена з тризубом на знак того, що служба в Пласті — це служба рідному краю й народові — служба Україні. Кожен пластун-новак і пластун-юнак готуються в Пласті вже з наймолодших років до цієї великої служби.

РОСТИК

(Уривок оповідання із збірки «Материнки», нагородженої на літературному конкурсі В-ва «Нашим Дітям»)

»Дивіться, мамин мазунчик знов збирається додому« — такими словами пані радникова після обіду звернулася до всіх дітей. А »мазунчик« справді зібрався, надягнув наплечник з книжками і сказав пані радниковій, що він уже йде.

На дворі було болото по вуха. До дому п'ять верств.

Але пані радникова чомусь не здержувала Ростика, і він подався впрост через греблю, де болота було найбільше. Там не тільки загрузали люди, а й коні. Одначе греблі не можна було обминути.

Інші діти скорше побігли на замкову вежу подивитися, що станеться з Ростиком, чи не загрузне дець?

За хвилию вони побачили внизу якийсь клубочок, що його можна було прийняти за Ростика. Ростикова біла кудлата шапчина біліла здалека. Але не було видно білої хутряної лямівки кожущка.

Ростик чи не Ростик?

Той клубочок котився все далі й далі, зупинявся, чіплявся за верби, що росли обабіч греблі, і за деякий час цілком зупинився.

Як це дійсно Ростик, то він вліз у порядну халепу. Йому треба, щоб попасти на дорогу додому, перейти на другий бік греблі. А це, очевидно, не можна зробити. От загрузло там кілька возів з мішками й людьми, і коні не можуть ані сюди, ані туди. Ростикові прийдеться повернутися.

Але що це? Клубочок лізе на дерево, з дерева скаче на хребти загрузлих коней, а відтіль на другий бік греблі. При цьому він ледве не скочується до озера, але вчасно хапається за стовбур.

Слава! Ростик уже на безпечному шляху. Правда, там також повно калюж. Але як Ростик дав собі раду на греблі, то там тим паче.

От видно, як якийсь селянин його переводить, як далі кидають йому через дорогу кладку, а там уже закрут, а за хатами нічого не видно.

За деякий час діти з вежі побачили на горбку за селом якусь крапку, яка все посувалася вперед.

Це напевно Ростик!

Шкода, на таку віддаль не можна докладно роздивитися. Ну, скоро можна буде й так запевнитися. Як запалить на самому вершку горбка багаття — умовлений знак, то це Ростик.

От уже видно дим.

Слава! Слава! Якби так можна було вивісити прапор! Славко побіг по простирало, повісив його на тичку і всадив на вежі між камінням.

Вітер прапор нап'яв. Під ним стояли діти — Славко, Злотка й Марка, махали руками і тужно дивилися за братом, що крапкою посувався все далі й далі, аж поки не щез.

За якусь годину-дві він буде дома. А там мама, надвечір чай з гарячими маминими булочками. Ах, чом не прислали коней! Мабуть, як завжди: всі коні в роз'їзді! А тут так чекаєш тієї суботи, коли звільнишся на один день зі школи.

Дітей брав жаль на батька, маму й на цілий світ.

Видно їх ніхто не любить, то і не треба! Вони не поїдуть до дому. Навіть якби по них і прислали коні.

А чому би не зробити так, як зробив Ростик?

Колись уже так зробили. Та Марка втратила півчобіток, і до сьогоднішнього дня десь він там у болоті на греблі. А Злотка дістала коклюш і відлежувала. Славкові ще можна було б відважитися, та пані радникова після того нещасливого випадку не пускає. Яка несправедливість! Чому Ростикові можна, а іншим ні?

Однієї суботи, коли з дому знов не прислали коней, а Ростик знов збирався в путь, пані радникова взяла його до своїх кімнат на допит. За хистком випадково була Злотка і все почула.

»Скажи, Ростик, чому тебе так тягне додому, — почала радникова. — Чи тобі тут зле? Чи я не опікуюсь вами, як належить? Адже вам тут ліпше, ніж дома!

Ростик схилив голову і тихо відповів: — Там є мама!

Пані радникова прикусила губу: — Ах, так! Мама! А що, власне, ти хочеш від тієї мами?

Ростик ще більше нахилив голову і сказав, запинаючись: — Помогти мамі.

Пані радникова витріщила очі: Що ж ти можеш допомогти?

А Ростик на це: — Ну, хоч щонебудь!

Пані вже не задержувала Ростика і, коли він відійшов, зітхнула: »Ах, чому я не маю такого сина!«.

Злотка вискочила з-за хистку, як опарена.

»Боженьку, в той час, як вони всі — Славко, Марка, й вона, Злотка, тільки й думали про мамині булочки, Ростик дерся через болото й сніг, щоб »допомогти мамі хоч щонебудь!« Напевно мама про це нічого не знає. Траплялось же зчаста, що вона не уважно відштовхувала Ростика: »Не перешкоджай!«. Та ж і як можна було б знати: діти тільки те й робили, що жадали того й

того й того, про ніщо інше й не думали. Але хто б міг сказати, що вони не любили маму?

І Злотці стала перед очима одна з багатьох субот, коли присилали коней і всі діти могли їхати на неділю додому.

Скільки то було радості! Чим ближче під'їздили, тим більше радість наповняла груди.

З освітлених дверей вибігають домашні і кожен хапає когось із дітей. Але всі діти хочуть потрапи до мами, притулитися лицем до її лица, до її милої долоні.

На столі в маленькій теплій їдальні кипить самовар, стигнуть гарячі булочки. Мама, така радісна й ласкава, кожному наливає чаю, набирає конфітур. Діти галасливо виповнюють їдальню. В такі дні не стримає їх ні присутність батька, якого вони боялись, ні присутність чужих людей...

А що, власне, мама мала з приїзду дітей? Тільки більший клопіт!

Хто вставав у понеділок найраніш? — Мама!

Хто грів кожному панчішки та черевики? — Мама!

Хто вибігав так, як був, на мороз до санок, кутав ноги й руки дітей в кожушини, щоб »не дуло«?

Так! Ніхто з дітей про маму не думав, і навіть про неї ніхто з дорослих їм нічого не говорив.

Але як знав Ростик?

Роксана Вишневська

В И Д Ю Ч Е О К О

Наш маленький Тінкер був справжнім непотрібом у хаті. Ми тільки силою могли його зігнати з великого вигідного фотелю, що стояв у світлиці. Це місце вибрав він собі за свою поостійну резиденцію. Коли ж не сидів на фотелі, то все підлазив нам під ноги, не давав спокійно зійти по сходах, а як тільки задзвонив дзвінок при вхідних дверях, він робив з усіма перегони й несамовито гавкав.

Одного дня приїхала до нас у гості наша тітка і Тінкер зразу став джентльменом. Він спокійно ждав на верху сходів, поки тітка зійде вниз, а коли вона ходила по хаті, Тінкер ніколи не підлазив їй під ноги. У своїм вигіднім фотелі він сидів доти, доки не чув кроків тітки. Тоді скоренько зіскакував з фотеля, а коли тітка сиділа на ньому, — лягав біля її ніг.

Ми й досі не можемо зрозуміти, як маленький Тінкер знав, що наша тітка була зовсім сліпа.

ШЛЯХОМ МИСТЕЦТВА

Ви може чули прізвище: Михайло Янгол Буонаратті? Це славетний італійський різьбар. Жив він кругло 400 років тому. Його твори відомі на цілий світ, вславили його ім'я і його батьківщину.

Батьки Михайла Янгола хотіли вивести його у великі державні достойники. Та хлопчина мав інші зацікавлення. Змалку любив рисувати та різьбити. До школи, де вчили нудну для нього латину, завжди спізнювався: на флорентійському ринку, кудю він щодня зранку біг до школи, стояли пишні різьби. Малому Михайлові Янголові книжки й зшитки випадали з рук, — захоплений вдивлявся він у статуї, і йому здавалося, що вони живуть, що це не мертвий мармур, а мистецька старовина говорить до нього.

— Поганий лінтяю, — кричав до нього вчитель, — ти знову спізнився й подорозі, напевно, зшитки погубив! Покажи, роззяво... Замість учитися латини, ти рисуєш...

Раптом глянув на стіну й побачив портрет власної особи, нарисований вуглем.

Скипів від гніву.

— А-а-а, а це що, ледащо? Становись на коліна...

І посипались удари на хлоп'ячі плечі.

А вдома сварить батько, плаче мати. Не буде потіхи з нашого Михайла Янгола, не виб'ється він у люди, не повісить на шию ланцюга вельмож.

Та зайві були побоювання батьків. Хлопчина забажав бути вельможею серед мистців і своєю сильною волею здобув своє.

Спочатку переконав батька, й отримав дозвіл піти вчитися до маляра. А сталося це так: познайомився він із одним малярським учнем, своїм ровесником, і став заходити до робітні його учителя Гірляндая. Мовчки, захоплено приглядався до праці, розглядав малюнки. Одного разу маляр спостеріг у нього блискучий натхнений погляд.

— Подобається тобі в мене? — спитав — Маш охоту в мене працювати?

Ще більше засвітилися оченята Михайла Янгола. Мовчки кивнув головою. А його приятель, який його сюди привів, крикнув з-за плечей:

— Учителю, він уже тепер рисує.

Гірляндайа попрохав принести йому всі рисунки. Коли переглянув їх, пішов до батька Михайла Янгола, щоб той віддав йому сина на навчання. Багато коштувало зусиль, поки Буонаротті старший на це погодився: йому важко було погодитися з думкою, що його син не стане вже ніколи високим урядовцем.

Але знав удачу Михайла Янгола, знав, що юнак не спочине, доки не досягне свого. І дав свою згоду.

Для Михайла Янгола почалися гарні дні. Вчився того, що любив. Не без того, щоб не треба було й за орудками по місті побігати, деколи й позаушника дістав, — так всюди бувало. Та не переймався тим. Не знеохочувався. І вчитель став його щораз більше цінити.

Відновлювали один стародавній образ у церкві Санта Марія Новелля. Михайло Янгол (було йому тоді чотирнадцять років) теж допомагав у цій праці. А раз узяв і зрисував групу всіх малярів, що працювали в церкві. Картина вийшла така жива, обличчя всі вийшли такі подібні, що Гірляндайо начудуватися не міг: звідкіля вміє так рисувати учень, який тількищо почав учитися.

— Знаєш, малий, — сказав до нього. — Мені здається, що ти це вмієш краще за мене.

А одного разу намалював власну картину »Спокуса св. Антона«. Щоб усе вийшло добре, цілими днями ходив по місту і придивлявся до вигляду тварин. І всі їхні найгірші й найстрашніші риси й прикмети представив на малюнку, як страховища — спокуси. Та це вже Гірляндайові не сподобалося: у своїм серці відчув заздрість до талановитого юнака. Дедалі став помічати, що Михайло Янгол малює краще від нього. І досаду свою й заздрощі дав йому відчувати, бив його, давав важку роботу, завжди кудись посилав. Інший, коли б так йому дошкулювали, покинув би все — і таких учителів і малярство, пішов би геть; може вернувся б назад учити латину чи почав би лагодитися на службу. Та молодий Буонаратті не з тих. Зуби затиснув, усе в собі здушував і ні словечка, жодного словечка нікому не сказав, навіть матері не пожалівся. І наругу, і побої терпів, а малярства не кидав.

І знову щастя усміхнулося юнакові. Бо щастя завжди приходить до тих, у кого сильна воля і вперте змагання до накреслених завдань. І успіх у житті дістається тим, хто сам на нього працює.

У віллі флорентійських багатіїв і вельмож, — родині Медічі, де було багато прекрасних малювиль і різьб найкращих мистців, — ішли будівельні роботи. Брили мармуру лежали купами під палатою. Заздро глядів на мрамур Михайло Янгол, що сюди часто приходив, захоплено подивитися на різьби. Дуже йому сподобалась голова розсміяного лісовика — робота стародавнього різьбаря. Дуже хотілося юнакові вирізьбити її. Знайомий робітник дав кусень мармуру. День-у-день довбав хлопчина долотом. Раннім-ранком біг до віллі, пізнім смерком залишав працю.

А одного дня коли скінчив різьбу, прийшов до віллі й не застав вирізьбленої голови. Що сталося? Його працю помітив один

з Медичів і взяв собі — так вона йому сподобалася. Взяв і юнака. Перед Буанаротті відкрилися шляхи власного мистецького розвитку. Перед ним відкрилося велике майбутнє.

І пізніше не завжди йому солодко приходилося. Але здобув, чого хотів: став на цілий світ відомим мистцем. І став ним всупереч усім перешкодам і труднощам, сціпивши зуби й міцно схопивши сам у власні руки свою юнацьку долю.

І. В.

ІВАН ФРАНКО

ВОВК ВІЙТОМ

Пасся собі раз Осел на пасовиську та якось наблизився до корча, а за корчем сидів Вовк, вискочив до Осла й хотів його роздерти. А Осел, дарма, що його за дурня визнали, зараз надумав, що йому зробити. Вовк до нього біжить, а він усміхається так радісно, кланяється йому низенько та й каже:

— От то добре, от то добре, пане Вовче, що ви надходите. Я вже тут за вами шукаю-шукаю.

— А пощо я тобі здався? — питає Вовк.

— Та, бачите, громада вислала мене по вас і гостро наказала: »Йди і без Вовка нам навіть не вертайся до села«.

— А пощо я громаді здався? — питає Вовк.

— А ви й не знаєте? Адже у нас у громаді війта вибирають.

— Ну, так що з того, що вибирають?

— Не те біда, що вибирають, — мовить Осел, — а те біда, що ні на кого не можуть згодитися. Вже всі господарі пересварилися проміж себе, а далі кажуть: »Тут хіба один Вовк із лісу може війтом бути«. Як захопили це слово, так на тім і стали і вислали мене, щоб я вас спровадив до села. Таке то діло.

Почувши це, Вовк аж хвіст угору підняв з радости, Зараз виліз на Осла, сів йому на хребет та й їде до села. А коли приїхали до села, Осел закричав своїм дзвінким голосом,

з хат повибігали люди, а бачачи, що Вовк на Ослі верхи їде, кинулися з палицями, ціпами та полінами та й давай його молотити. Били, били, ледве Вовк живий із села втік.

Біжить неборака та все оглядається, чи ще люди за ним не біжать. Аж коли вже села не було видно, Вовк побачив копицю сіна, вискочив на неї, простягнувся і ліг спочивати. А спочиваючи, почав голосно сам до себе говорити:

— Мій тато війтом не був, мій дід війтом не був, і чого ж то мені дурному раптом забажалося війтом бути? Ех, шкода, що нема тут якого порядного хлопа, щоб мене здоровенним буком потріпав та розуму навчив.

А під копицею сидів власне порядний хлоп з вилами в руках. Почувши це, як вискочить, як потягне Вовка разів з десять по хребті, аж Вовк і содухи спустив.¹⁾

¹⁾ Байка ця взята із книжки для дітей і молоді п. н. «Коли ще звірі говорили», яка незабаром появиться друком.

ПЛАН ОЩАДНОСТІ

Собачка Віки з самого малку навчилася чекати поштаря й приносити мені від нього листи. За що прислугу вона одержувала від мене одного коржика. Часто бувало так, що Віки приносила від листоноші й кілька листів.

Одного дні прибігла Віки до мене в якомусь незвичайно оживленому настрої і подала листа. Як завжди, — одержала в нагороду коржика. За кілька хвилин прибігла знову з одним листом. Це здивувало мене, але я дотримав умови і знову дав їй коржика. Як тільки побігла вона назад, я пішов за нею. Я побачив Віки на її кріслі: вона доїдала смачно другий коржик, а лапкою міцно притримувала ще один лист.

ЧЕРВІНЕЦЬ

(Народне оповідання)

У багатого батька був один син, а батько нажив худобу не абияк, а таки чесно: багато поту вилилося з нього, багато крові зіпсувалось, поки заблищали у нього в кишені червінці.

Синові про те байдуже: він виріс серед червінців, то вони йому не дорогі були. Як дасть батько, то він так і сіє грішми, як пологою, аж слід його сяє. Дививсь-дививсь на це батько — і гірко йому було, що син робити не хоче, а його зароблене добро так нехтує. Уже й казав і вмовляв — нічого не вдіє. Ото й надумавсь батько.

Пішли якось з сином до річки,—посідали, балакають. Іде якийсь чоловік і несе горобця. І заманулось синові нащось того горобця купити, — зараз і виймає золотого.

— Дай мені, — каже батько. Син дає. Батько замірився рукою стиха на річку, наче хоче золотого кинути, а син байдуже. Батько вдруге замірився — син нічого. Узяв батько тоді, та й кинув у воду червінця. Син навіть і не спитавсь у батька, — нащо то й до чого, а зараз поліз у кишеню та й вийняв другого червінця. Батько бачить, що лиха година, та й каже синові:

— Ось віддай мені капшука з грішми!

Син дає. Тоді батько знов:

— Іди ж ти, — каже, — як оце ти є, та зароби червінця! Як заробиш—от тоді приходить і поживеш мою худобу,—а то, Господь з тобою, — краще я на сиріт віддам...

Син аж засміявся:

— Піду! — каже. А собі думає: »От розумний батько, — чи диво то червінця заробити!«.

От і пішов він; ішов він чи довго, чи ні, — та й замисливсь. »Що ж я робити вмію? Письмо я знаю«. От і пішов він скрізь по городі шукати роботи письменницької. Та куди не піткнеться — скрізь не треба. А тут уже й їсти хочеться. Продав він кожущинку — ходить у легенькому, а вже холодна осінь. Прийшов у бакалійницю, проситься у крамарчуки. Питаються в нього:

— Де ж ви були? Що знаєте?

— Я, — каже, — жив біля батька, був коло хліборобства.

— Та й тільки? — кажуть йому. — Не треба нам таких. Узяти вас за хлопця-попихача, то ви більше з'їсте, ніж заробите.

Що його робити? А тут холодно, а тут їсти хочеться!.. Пішов він до Дніпра — там пароплавів та всяких суден без ліку стоїть. Нічого робити — найнявся він лантухи тягати. Так, як лозинка від вітру, гнувся він під тими лантухами важкими, — ноги трусилися, голова горіла. Увечорі з незвички як упав на вулиці, —

так і заснув. Був би замерз, та поліцей побачив — до поліції відвіз: думав, що п'яний.

Другого дня — теж, третього, четвертого — усе теж. Він уже й не доїдає, і не допиває, щоб більше грошей залишалося, а ще далеко до золотого, бо й плата мала, і сили в нього не багато.

Робить — і теж усю осінь і зиму проробив. І вже по весні зібралось в нього стільки грошенят, що виміняв він за них золотого. Тоді йде до батька. Прийшов, аж батько стоїть біля млина.

— Здорові, тату!

Здоров, синку, — каже батько. — Ну, синку, приніс?

Лізе син у кишеню та потихеньку, як скляне, виймає щось завернене у ганчірочку, а потім ще й у папірець, — еге, червінець, та й боїться дати й батькові.

Узяв батько, повертів того золотого у руках та як заміряться на річку... Син як ухопить батька обома руками за руку, як крикне:

— Ой, батеньку, батеньку!.. — А сам як не свій.

Тоді батько засміявся та й каже:

— Ну, тепер я бачу, що ти знаєш, по чому ківш лиха, як дістається червінець. От тепер ти мені син і моя худоба тобі буде.

І з того часу годі вже гроші розкидати — такий працьовитий та хазяйновитий зробився.

ЧОТИРИ БРАТИ

Перший брат.

Поїхав сірий поїзд.

Ще свиснув десь за містом, —

Як виросту великий

То буду машиністом.

У чорних окулярах

(Щоб дим очей не виїв)

Вестиму я поспішний

На лінії Львів-Київ.

Другий брат.

Мене манить до себе

Безмежність океану,

Як виросту великий,

Матросом, мабуть, стану.

Везтиму в пароплаві

І фіґи і бавовну,

І золотисту скриню

Скарбів заморських повну.

Третій брат.

У мене до летунства

Велика є охота, —

Як виросту великий

Навчуся за пілота.

Мені не зайде сонце!

Не зловить річка квола,

Бо за добу об'їду

Я землю всю довкола.

Четвертий брат.

А я, хоча найменший,

Не всиджу теж у хаті,

Поїду в сине небо

На бистрім стратостаті.

Або загину славно

Я разом з стратостатом,

Або на ясних зорях

Заткну наш рідний прапор.

М. Петрів

МИ ШЕ ПРИЙДЕМ...

Україно, в димучі тумани повита,
Чом, скажи, коли сонце встає
Над чужими борами чужинного
світу —

Нам здається — то сонце твоє.

Чом, скажи, коли вітер протяжний
засвище.

Залопоче, як птах, угорі —

Нам здається то там, на твоїх кладовищах.

Плачуть-тужать батьки й матері,

І чому це, як очі на сон закриваєм
Ти уся перед нами стоїш:

У кайдани закута, бунтарська
й безкрая.

Де про волю шепоче й комиш...

Як це так, що у снах неспокійних
щоначі

Ти нам сниться і кличеш: »Прий-

Випікають і серце залізом, і очі, діть —

Розпинають, і кажуть: »Мовчіть!«

Знаєм, знаєм, і чуєм, далека Вітчизно,

Як шматують Тебе і Твій люд,

І ми прийдемо ще — невблаганні і грізні.

На останній, на праведний суд.

Петро Карпенко-Криниця

СТОРИНКИ СЛАВИ...

Про що згадуємо в квітні?

20.IV. 1622р. помер у Києві славний гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний, що на чолі козацької фльоти добував турецькі міста: Кафу, Синопу, Трапезунт, передмістя Царгороду і визволював тисячі християнських бранців. Ходив він походом і на Москву та облягав її, здобувши багато московських міст.

26.IV. 1842 р. народився найбільший український музика-композитор Микола Лисенко — батько української музики. Писав музику до поезій Шевченка, зібрав силу-силенну народніх пісень, створив оперу» Тарас Бульба« і »Різдвяна ніч«. Писав також опери для дитячого театру: »Коза-дерева« і »Пан Коцький«.

29.IV. 1918 р. на кораблях Чорноморської флоти піднято українські прапори. З цим днем оновлена Українська Держава заволоділа також Чорним морем.

Про що згадуємо в травні?

2. V. 1648 р. вибрано гетьманом України Богдана Хмельницького — творця могутньої нової української козацької Держави.

25.V. 1926 р. на вулиці Парижу вбив большевицький висланик Головного Отамана Військ Української Народньої Республіки — Симона Петлюру.

23.V. 1938 р. на вулиці Роттердаму згинув від бомби большевицького висланника вождь Української визвольної боротьби, полковник Євген Коновалець.

28.V. 1916 р. помер у Львові найбільший після Шевченка український письменник Іван Франко.

ПЛАСТОВІ ГРИ

Вправа слуху: Пластуни сідають з зав'язаними очима. Провідник спричиняє різні звуки, напр., дзвонить тарелями, глибоко дихає, обертає ключем у замку дверей, вдаряє в пляшку і т. д. Після трьох хвилин усі розв'язують очі і записують, які звуки, з яких місць і в якій послідовності чули.

Вправа уваги: пластуни стають у коло, всі від себе на віддалі 2 м. в середині провідник. Один з присутніх тримає м'яч. На знак провідника — один свисток — кидає м'яч першому сусідові на право; два свистки — сусідові на ліво; три свистки — другому сусідові на ліво; чотири свистки — другому сусідові на право; п'ять свистків — м'яч кинути до середини провідникові.

Вправа гарної ходи: пластуни діляться на дві групи. Кожна група стає в ряд напроти себе у віддалі 10—15 м. В половині віддалі між групами стоять два крісла, на кріслах — папір і олівець. У першого в кожній групі книжка. На знак провідника перший з кожної групи кладе книжку на голову і, не притримуючи її руками, іде до крісла, нахиляється так, щоб книжка не впала, бере олівець і пише слово телеграми. Тоді вертається назад, дає книжку другому; другий кладе її на голову, йде до крісла, — пише друге слово телеграми, вертається і гра продовжується. Кому книжка впаде з голови, той вертається назад і починає йти вдруге, чи й утретє. Виграє та група, яка перша скінчить гру.

Змагання у природознавстві. Пластуни йдуть на прогулянку в ліс. Провідник визначає місце гри. Кожний пластун дістає п'ять горошинок, і всі розходяться. Учасники гри стараються зустріти один одного. При зустрічі один одному задає питання з природознавства, напр., як виглядає листок бука. Коли відповідь вірна, питаючий дає питаному одну горошинку, коли відповідь невірна, питаючий веде питаного до бука і показує буковий листок, і забирає від нього одну горошинку. Кожний пластун має зустріти один раз кожного члена гуртка і поставити йому з природознавства запитання, зв'язане з природою місця гри. Виграє той, хто збере найбільше горошинок.

Знання історії. Провідник пише на окремих картках різні події з рідної історії, не подаючи дат. Кожний юнак одержує однакову кількість карток. Провідник визначає час (5-10 хвилин), в якому учасники гри мають скласти картки в хронологічному порядку подій. Після визначеного часу кожний по черзі перечитує картки, а учасники обговорюють події. Старші юнаки крім хронології пишуть і дати подій.

Р О З В А Г И

ІНДУСЬКА СМІХОВИНКА

Жив та був у селі Катарака чоловік на ім'я Лунтака і був у нього учень Кунтака; був він трохи придуркуватий, а до того ще ненажера. Дали раз через Кунтаку для його учителя тридцять два пиріжки.

От і несе він пиріжки для Лунтаки, а по дорозі розібрав його голод. Захотілось йому пиріжків.

Він і думає: »Учитель мій добрий, поділіться зі мною пиріжками. Так, що половина з них — моя«.

Узяв і з'їв шіснадцять пиріжків. Іде далі.

— Ну, ось, — говорить, — несу я шіснадцять пиріжків. Учитель, без сумніву, поділіться зі мною порівну. Значить, вісім пиріжків — мої.

Взяв їх і з'їв. Іде далі. Іде й думає:

»Принесу я учителеві вісім пиріжків. Він скаже: »Бери собі половину«. Так хай краще я сам їх зараз з'їм.

І з'їв. Пройшов ще трохи дороги. Дратують його пиріжки. Він і говорить:

— З чотирьох — два мої.

Залишилися два пиріжки.

— З двох — один мені, один для Лунтаки.

Залишився один пиріжок. Вагався, вагався Кунтака, потім і говорить сам до себе:

— У нас з учителем усе пополювині.

І відгриз від пиріжка половину.

Приходить до Лунтаки, приносить йому пиріжка.

— Тільки всього? — питається Лунтака. — А де решта?

— А я їх з'їв, — відповідає Кунтака.

— Як? — скрикнув Лунтака.

— А ось так, — відповів Кунтака і проковтнув останню половину.

СПРОБУЙТЕ!

Поклади на долівку чисту хустинку. Стань на коліна і поклади на долівці плоско руку так, щоб лікоть доторкався коліна. В місці, де опиниться середущий палець на хустинці, поклади олівець.

Тепер заложи обидві руки на плечі, і, стоячи далі на колінах, піднеси устами палець.

Це не така легка, річ, як зразу здавалось би.

РОЗГАДАЙМО

ЧИСЛОВА ЗАГАДКА

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7;
8, 3, 9, 10, 11;
12, 11, 10, 13;
14, 15, 16;

Прочитайте слова відомої юнацької пісні, замінюючи поодинокі числа буквами, користуючись поданим уні-
зу ключем:

14, 15, 9, 10, 11 — шлях ріки;
8, 7, 14, 4, 5 — козацький двобій;
1, 2, 3, 6 — молода людина;
4, 12, 13, 16 — «вбивають» у голову;
8, 3, 10, 3, 9 — інакше крик.

ЯКІ ЦЕ СЛОВА?

Рілля, повіка, лад, небога, фінанси, Яворів, кара, нісенітниця, жата-
лог, молоко.

У кожному з цих слів міститься інше, коротше слово (напр., у слові «повіка» міститься слово «вік»). Початкові букви цих коротких слів складають ім'я та прізвище великого українського письменника.

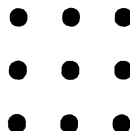
ДВА СТОВПЧИКИ

1	8
2	14
7	5
9	8

На столі лежить вісім карток; вони складені в два стовпчики. На кож-

ній картці — число. Переложи картки так, щоб числа в обох стовпчиках при додаванні дали одну й ту саму суму. При цьому можна переложити тільки дві картки.

ОДНИМ ПОЧЕРКОМ

Хто з вас зуміє чотирма простими лініями, одним почерком, не відриваючи олівця від паперу, з'єднати ці дев'ять крапок?

ЗАПИТАННЯ - ЖАРТИ

1. Від якої сторони світу треба відняти одну букву, щоб ця сторона почала співати?

2. Недавно помер столітній старик; кажуть, що за все його життя день народження був у нього тільки двадцять п'ять разів. Чи це можливе?

3. Старша дочка сказала:

— В мене стільки братів, скільки сестер.

Старший син сказав:

— У мене сестер удвоє більше, як братів.

Скільки було в родині хлопців, а скільки дівчат?

4. Чому дим з печі йде в комин, а не розходитьсь по хаті?

«Юні Друзі» — пластовий журнал для старших дітей і юнацтва. Ч. 2 — 3. Квітень—травень 1947. Додаток до «Української Трибуни». Редагує ред. колегія

ОП Л і СУПЕ. Адреса редакції: «Юні Друзі», München, Dachauerstr. 9/II.

Адреса Адміністрації: Кооп. «Platz», Bayreuth, Leopold-Kaserne.

Druck: R. Oldenbourg, Graph. Betriebe G. m. b. H., München.